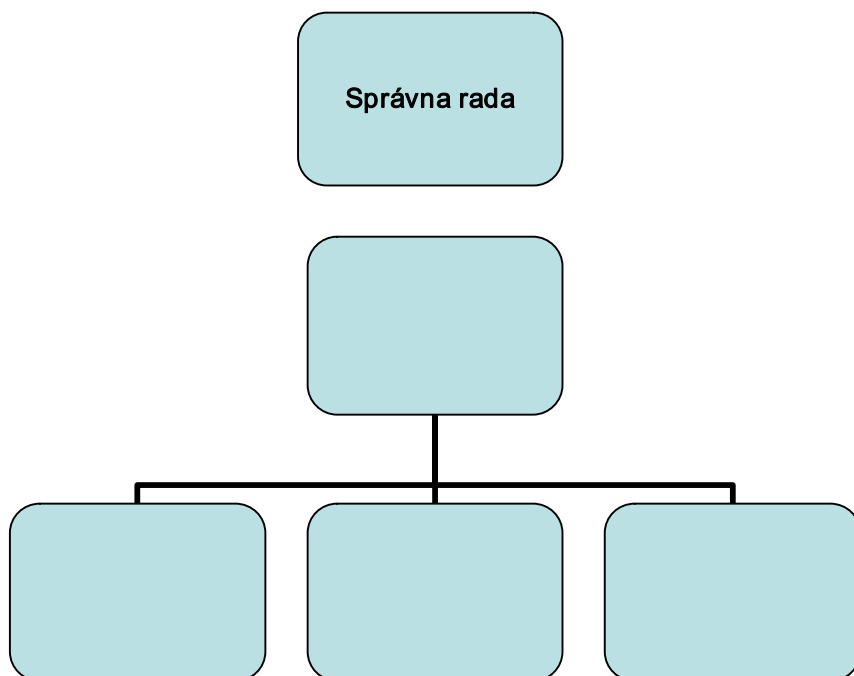




Občan a demokracia

ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA



Správna rada:

Jana Juráňová
Mária Kolíková
Hana Lyons
Dušan Ondrušek
Radoslav Procházka
Rick Roe

Koordinátorky a koordinátor projektov:

Janka Debrecéniová
Zuzana Dlugošová
Zuzana Humajová
Šarlota Pufflerová
Peter Wilfling



Občan a demokracia

VÝROČNÁ SPRÁVA 2006

PROJEKTY

Právo vo verejnom záujme (2003 – 2006)

V rámci programu Právo vo verejnom záujme sme sa tak ako v predchádzajúcich rokoch zamerali na poskytovanie právnej pomoci v oblasti ľudských práv s precedenčným dopadom na rozhodovanie a prax súdov a orgánov verejnej správy. Našou prioritnou oblasťou bol predovšetkým prístup k informáciám, ktoré sú hlavným predpokladom rozhodovania podľa demokratických princípov a v súlade s platným právnym poriadkom. Sprostredkovali sme poskytovanie právnej pomoci a konzultácií vo vopred zadefinovaných oblastiach:

- Prístup k informáciám o štátnej podpore pre súkromné spoločnosti
- Prístup k informáciám o zmluvách medzi štátnymi a samosprávnymi orgánmi a súkromnými spoločnosťami
- Prístup k informáciám o nakladaní s prírodnými zdrojmi a nakladaní s finančnými prostriedkami v oblasti životného prostredia
- Prístup k informáciám o menách členov komisií, ktorým je zverené rozhodovanie o nakladaní s finančnými prostriedkami štátu a Európskej únie
- Prístup k informáciám, ktoré sú v rozpore so zákonom označované ako utajené

Naším cieľom bolo najmä prispieť k lepšej aplikácii infozákona na štátnych a samosprávnych orgánoch a zároveň poskytnúť kvalifikovanú právnu pomoc tým, ktorí sa snažia o prístup k informáciám. O úspešných rozhodnutiach súdov v súdnych sporoch sme následne informovali verejnosť prostredníctvom médií – písaním článkov, tlačových správ a poskytovaním rozhovorov.

Sprostredkovali sme právny servis spolu v 150 prípadoch, ktoré zahŕňali analýzu prípadov, právne konzultácie ako aj zastupovanie pred štátnymi orgánmi a súdmi.

Úspešné prípady s precedenčným dopadom sa týkali napríklad zverejnenia návrhov Ministerstva hospodárstva SR na schválenie dotácií firme KIA Hyundai. Ministerstvo hospodárstva odmietlo zverejniť požadované informácie z dôvodu, že ide o utajované skutočnosti. Najvyšší súd SR rozhodnutie Ministerstva hospodárstva zrušil a konštatoval, že prístup k informáciám nemožno odmietnuť len na základe jednoduchého konštatovania, že informácie sú utajené. Štátny orgán je vždy povinný zdôvodniť dôvody potreby utajovať požadované informácie.

Nakladania s verejnými prostriedkami sa týkali aj informácie, ktoré obsahovala zmluva medzi mestským podnikom Trenčianskymi vodárňami a kanalizáciami a súkromnou firmou Trenčianskou vodárenskou spoločnosťou, ktorá zmluvou získala do nájmu infraštruktúru na poskytovanie vodárenských služieb. Mesto Trenčín, ktoré



Občan a demokracia

ako vlastník podniku zmluvu podpisovalo, odmietlo zmluvu sprístupniť z dôvodu, že ide o obchodné tajomstvo. Krajský súd v Trenčíne vyhovel žalobe a rozhodnutie mesta Trenčín zrušil. V rozsudku uviedol, že zmluva ako celok nemôže byť označená za obchodné tajomstvo. Obchodné tajomstvo musí spĺňať zákonom predpísané náležitosti a mesto bolo povinné náležitým spôsobom odôvodniť, prečo nemožno informácie zo zmluvy sprístupniť.

Jeden z prípadov, kde sme sprostredkovali právnu pomoc sa zaoberal povinnosťou prokuratúry sprístupňovať informácie podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Krajský súd v Nitre dal za pravdu nášmu právnenému názoru – aj Krajská prokuratúra v Nitre je povinná zverejniť požadované informácie (upozornenia prokuratúry v oblasti nezákonných výrubov stromov). Prokuratúra podala proti rozsudku odvolanie. Vec bude ďalej riešiť Najvyšší súd SR.

Úspešný bol aj prípad žiadosti podanej Ministerstvu hospodárstva, kde členovia združenia Priatelia zeme – CEPA požadovali informácie o podaných projektoch podporovaných z fondov Európskej únie, ako aj mená členov komisií, ktorí o podpore projektov rozhodovali. Ministerstvo sprístupnilo informácie na základe podaného odvolania, kde prijalo argumenty združenia o tom, že informácie sa týkajú nakladania s verejnými prostriedkami, preto prístup k nim nemôže byť obmedzený a mená členov komisií nemožno považovať za osobný údaj, ktorý nemožno zverejniť, keďže v prípade členov komisií ide o výkon verejnej funkcie.

V rámci realizácie projektu sme zaznamenali našich 20 mediálnych výstupov o úspešných prípadoch a aktuálnych problémoch súvisiacich s prístupom verejnosti k informáciám.

Na prelome rokov 2004 a 2005 sme sa v rámci projektu Freedom of Information and Health podporeného Open Society Institute Zug Foundation bližšie venovali problematike prístupu pacientov do zdravotnej dokumentácie a informovanému súhlasu. Systém zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike v tom čase prešiel významnými zmenami, pričom reforma sa vo významnej miere zamerala aj na ochranu práv pacientov.

Z dôvodu prípravy novej legislatívy týkajúcej sa zdravotnej starostlivosti a prístupu do zdravotnej dokumentácie sme sa zapojili do procesu ich pripomienkovania. Podarilo sa nám zabezpečiť, aby si pacienti mohli zo zdravotnej dokumentácie okrem výpiskov robiť aj kópie a tiež, aby na nahliadanie do dokumentácie mohli splnomocniť inú osobu. Zároveň sme presadili, aby sa originál zdravotnej dokumentácie alebo jej časť mohli odovzdať orgánom činným v trestnom konaní a znalcom, a to v prípade podozrení z falšovania zdravotnej dokumentácie.

Na tému prístupu do zdravotnej dokumentácie a informovaného súhlasu sme vypracovali dôkladnú analýzu, kde sme zhodnotili zmeny v právnej úprave týchto inštitútov a navrhli potrebné zmeny pre lepšiu ochranu práv pacientov.

Koordinátorka: Mgr. Zuzana Dlugošová



Občan a demokracia

Presadzovanie požiadaviek Aarhuského dohovoru do právneho systému Slovenskej republiky

Marec 2005 – Máj 2006

Projekt bol zameraný na presadzovanie požiadaviek Aarhuského dohovoru do právneho systému Slovenskej republiky. Aarhuský dohovor je medzinárodná zmluva a prelomový dokument v oblasti demokracie a životného prostredia, ktorý vychádza z myšlienky, že demokracia v 21. storočí znamená oveľa viac, ako len právo verejnosti zúčastniť sa volieb. Od štátu a volených zástupcov občanov sa očakáva, že budú v širokej miere poskytovať verejnosti informácie, že budú s verejnosťou konzultovať svoje zámery, plány a rozhodnutia ešte pred ich prijatím a že v prípade porušenia týchto práv bude mať verejnosť možnosť domáhať sa účinnej nápravy na súde.

Cieľom projektu bolo prostredníctvom napomáhania legislatívnym zmenám naplňajúcich požiadavky Aarhuského dohovoru a smerníc Európskej únie (napr. cez zapájanie sa do pripomienkovania návrhov zákonov)

- posilniť postavenie verejnosti pri prijímaní rozhodnutí, ktoré sa dotýkajú životného prostredia a pri prijímaní plánov, programov a predpisov dotýkajúcich sa životného prostredia
- posilniť možnosti verejnosti napadnúť na súde porušenie predpisov z oblasti životného prostredia

V rámci projektu sme sa zapojili do pripomienkovania nového zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (zákon o EIA). Prispeli sme k tomu, že bolo zachované plnoprávne účastníctvo pre ekologické občianske združenia v konaniach o povolení činností významne ovplyvňujúcich životné prostredie, tak ako to požaduje Aarhuský dohovor a smernice Európskej únie. Toto postavenie umožňuje ekologickým MVO zapojiť sa do konania, podať odvolanie proti nezákonnému rozhodnutiu a domáhať sa spravodlivosti aj na súde. Pôvodný návrh zákona navrhoval pre verejnosť iba postavenie tzv. zúčastnenej osoby, bez možnosti podať odvolanie a podať žalobu na súd proti nezákonnému rozhodnutiu, čo bolo v rozpore s požiadavkami Aarhuského dohovoru.

Zapojili sme sa tiež do pripomienkovania novely zákona o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia (IPKZ). Prispeli sme k tomu, že sa podarilo presadiť, aby sa postavenie ekologických občianskych združení zmenilo z dovtedajšieho postavenia tzv. zúčastnenej osoby (bez možnosti podať proti nezákonnému rozhodnutiu odvolanie a domáhať sa spravodlivosti na súde) na postavenie plnoprávneho účastníka konania, čím sa zvýšili možnosti účasti verejnosti pri povoľovaní veľkých prevádzok a stavieb výrazne ovplyvňujúcich životné prostredie.

V rámci projektu sme sa tiež zapojili do pripomienkovania návrhu na pristúpenie Slovenskej republiky k Aarhuskému dohovoru. Aarhuský dohovor bol v NRSR a na



Občan a demokracia

Slovensku nadobudol účinnosť 5. marca 2006. Je súčasťou nášho právneho poriadku a bol zverejnený v Zbierke zákonov pod č. 43/2006 Z.z.

Pracovali sme tiež na príprave koncepcie naplnenia požiadaviek Aarhuského dohovoru, a to v rámci realizačného tímu projektu, ale aj prostredníctvom výmeny skúseností so zahraničnými odborníkmi. V rámci týchto aktivít sme spracovali materiály a analýzy, ktoré sa týkajú naplnenia požiadaviek Aarhuského dohovoru na účasť verejnosti v povoľovacích konaniach významne ovplyvňujúcich životné prostredie. Tieto analýzy boli dané k dispozícii štátnym orgánom (napr. Ministerstvu životného prostredia, Legislatívnej rade vlády SR) v procese pripomienkovania návrhov zákonov.

V rámci projektu sme tiež zorganizovali stretnutie zástupcov ekologických občianskych združení týkajúce sa naplňania požiadaviek Aarhuského dohovoru. Cieľom stretnutia bolo informovať občianske združenia o právach vyplývajúcich pre verejnosť z Aarhuského dohovoru a zároveň diskutovať o možnostiach naplnenia požiadaviek dohovoru v Slovenskej republike. Projekt finančne podporila Nadácia Ekopolis

Koordinátor projektu: Mgr. Peter Wilfling

Law Through Experience: Interactive and Participatory Socio-Legal Training for Prison Educators ()

Október 2004 – September 2006

Projekt *Právo cez zážitky: interaktívny a participatívny sociálno-právny tréningový kurz pre vzdelávateľov a vzdelávateľky nápravných zariadení* je realizovaný v rámci programu Socrates, podprogram Grundtvig 1, a je spolufinancovaný Európskym spoločenstvom.

Cieľom medzinárodného projektu koordinovaného združením Občan a demokracia a realizovaného v spolupráci s mimovládnymi organizáciami z Poľska (Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej, www.psep.sk), Grécka (ARSIS Association for the Social Support of Youth, www.arsis.gr), Dánska (København Kvindedagshøjskole, www.cphfemale.dk) a Talianska (Aantares 2000, www.aantares2000.org) je prispieť k potláčaniu sociálnej exklúzie odsúdených vo väzniciach a klientov a klientiek iných nápravných zariadení vytvorením tréningového kurzu pre vzdelávateľov a vzdelávateľky týchto zariadení, ktorí a ktoré ho potom sprostredkujú svojim klientom a klientkám. Projekt by mal napomôcť odsúdeným, aby lepšie poznali svoje práva a aby si zároveň lepšie uvedomovali svoju zodpovednosť a z nej plynúce povinnosti.



Občan a demokracia

Tréningový kurz sa zameriava na tieto témy: 1. právo – práva, povinnosti a zodpovednosť; 2. základné otázky a princípy práva EÚ; 3. diskriminácia; 4. rodová rovnosť; 5. domáce násilie; 6. právo na súkromie; 7. sloboda prejavu; 8. slobodný prístup k informáciám. Všetky témy sú spracované v európskom kontexte a každý z partnerov ich zároveň obohatil o svoje národné špecifiká.

Cieľom tréningového kurzu nie je len získavanie vedomostí z oblasti práva so zameraním najmä na oblasť ľudských práv, ale aj vedomostí v širšom spoločenskom kontexte v jednotlivých vyššie uvedených oblastiach, a tiež získavanie právnych a sociálnych zručností. Ku každej z tém bol vyhotovený zdrojový text a sada metodických materiálov – v anglickom, slovenskom, poľskom, dánskom a gréckom jazyku. Hlavnými aktivitami projektu teda boli príprava a testovanie zdrojových a metodických materiálov, ktoré sa uskutočnili na európskej úrovni (materiály sa budú testovať v marci 2006 vo Varšave počas tréningového kurzu pre vzdelávateľky a vzdelávateľov nápravno-výchovných zariadení z viacerých európskych krajín), ako aj na národných úrovniach jednotlivých partnerov projektu. V rámci projektu „Právo cez zážitky“ sa v októbri a novembri 2005 v spolupráci s Generálnym riaditeľstvom Zboru väzenskej a justičnej stráže (ZVJS) a s Inštitútom vzdelávania ZVJS v Nitre uskutočnili dva dvojdnové tréningy pre príslušníčky a príslušníkov ZVJS, počas a po ktorých poskytli ich účastníčky a účastníci cennú spätnú väzbu na tréningové aktivity a materiály.

Všetky materiály projektu budú publikované v anglickom jazyku na centrálnej úrovni programu Grundtvig a tiež v jazykoch jednotlivých partnerov (okrem Talianska), berúc do úvahy národné právne, spoločenské a kultúrne špecifiká. Pre efektívnejšie šírenie a ľahšiu dostupnosť materiálov vzniknutých v rámci projektu budú tieto materiály distribuované na CD nosičoch a šírené prostredníctvom internetu. CD nosiče budú okrem zdrojových textov a metodík obsahovať aj viaceré podporné texty – o interaktívnej a participatívnej metodológii vo vzdelávaní, o spôsoboch delenia účastníkov a účastníčok tréningu do skupín, o podporných aktivitách v tréningu a o evaluácii a spätnej väzbe počas tréningu.

Na príprave európskeho tréningového kurzu a jeho materiálov sa podieľa medzinárodný tím odborníčov a odborníkov z oblasti práva, psychológie, pedagogiky, sociológie a kriminológie.

Po skončení projektu bude tréningový kurz ponúkaný aj na celoeurópskej úrovni v rámci programu Socrates, podprogram Grundtvig 3. Prvý celoeurópsky tréningový kurz sa uskutoční v Bratislave v januári 2007.

Koordinátorka: Mgr. Janka Debrecéniová, MJur.



Občan a demokracia

Insight into Discrimination: Interactive and Participatory Socio-Legal Training Course for High School Teachers

Január 2005 – Apríl 2006

Cieľom projektu *Čo (ne)vieme o diskriminácii: interaktívny a participatívny sociálnoprávny tréningový kurz pre učiteľky a učiteľov stredných škôl* bolo zlepšiť informovanosť slovenskej verejnosti (najmä učiteľov a učiteľiek stredných škôl a mladých ľudí) o otázkach súvisiacich s diskrimináciou a zlepšiť tak celkovú situáciu v spoločnosti vo vzťahu k ľuďom, ktorí sú vystavení rôznym formám diskriminácie.

Projekt sa zameriava na vytvorenie tréningového kurzu a tréningových materiálov (zdrojového textu a metodík) pre učiteľov a učiteľky stredných škôl zameraných na oblasť diskriminácie. Projekt je realizovaný v čase, kedy Slovensko začína implementovať novoprijatý antidiskriminačný zákon, o ktorom verejnosť stále nemá dostatok informácií. Tréningový kurz a jeho materiály sa však nezameriavajú iba na právne aspekty súvisiace s diskrimináciou, ale aj na psychologické a spoločenské prvky súvisiace s týmto javom a na scitlivovanie účastníkov a účastníčok v otázkach diskriminácie.

Témami projektu a jeho produktov – tréningového kurzu a tréningových materiálov (zdrojových a metodických textov) sú:

- *psychologické a sociálne aspekty diskriminácie*
- *formy diskriminácie (priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, pokyn na diskrimináciu, nabádanie na diskrimináciu a neoprávnený postih)*
- *dôvody diskriminácie a ich špecifiká (vek, pohlavie, rod, sexuálna orientácia, rasový a etnický pôvod atď.)*
- *oblasti diskriminácie a ich špecifiká (ako napríklad oblasť zamestnania a povolania, oblasť vzdelania, prístup k tovarom a službám atď.)*
- *alternatívne prístupy k rovnakému zaobchádzaniu (tzn. prostriedky smerujúce k dosahovaniu rovnosti inak ako uplatňovaním zákazu diskriminácie) – mainstreaming, pozitívny postup*
- *diskriminácia v kontexte európskej legislatívy*
- *právne prostriedky nápravy v prípadoch diskriminácie.*

V roku 2005 sa uskutočnili štyri jednodňové tréningy pre učiteľov a učiteľky stredných škôl zo všetkých regiónov Slovenska (2 tréningy sa uskutočnili v Bratislave, jeden vo Vrútkach a jeden v Košiciach), ktoré viedla lektorská dvojica právničky a psychologičky. Tréningy prebiehali metódami zážitkového učenia a učiteľky a učelia tak mali možnosť vyskúšať si niektoré techniky, ktoré môžu realizovať so svojimi študentkami a študentami priamo na vyučovacích hodinách. Vedomosti a zručnosti, ktoré učiteľky a učelia počas týchto tréningov získali, môžu zároveň napomôcť zlepšovaniu celkovej situácie na školách v oblasti rovnakého



Občan a demokracia

zaobchádzania, čo môže prispieť k efektívnejšej implementácii antidiskriminačného zákona.

Materiály vytvorené v rámci projektu, ako aj ďalšie materiály, ktoré v súvislosti s témou diskriminácie vytvorilo združenie Občan a demokracia, budú účastníckam a účastníkom tréningov sprístupnené prostredníctvom interaktívnych CD nosičov. Na CD nosiči sa okrem dvoch zdrojových textov k diskriminácii a 12 metodík zameraných na rôzne aspekty diskriminácie a rovnakého zaobchádzania budú nachádzať aj výňatky z filmu „Zákaz diskriminácie“, ktorý združenie Občan a demokracia vyrobilo v roku 2003. Zdrojové texty k téme diskriminácia budú uverejnené aj na webovej stránke združenia.

Projekt je podporený nadáciou Open Society Institute Zug Foundation vo Švajčiarsku v rámci programu Alumni Grants Program 2004.

Koordinátorka: Mgr. Janka Debrecéniová, MJur.

Mapping Capacity of Civil Society Dealing with Anti-Discrimination

Január 2005 – Jún 2005 (s presahom do roku 2007)

Tento projekt, financovaný Európskym Spoločenstvom, *Mapovanie kapacity občianskej spoločnosti v boji proti diskriminácii* bol súčasťou projektu realizovaného v desiatich nových členských krajinách Európskej únie, v Bulharsku, Rumunsku a Turecku pod rovnomeným názvom. Projekt riadila organizácia Human European Consultancy v partnerstve s organizáciou Migration Policy Group. Združenie Občan a demokracia bolo zodpovedné za realizáciu časti projektu v Slovenskej republike.

Cieľom projektu bolo zlepšiť informovanosť mimovládnych organizácií v nových členských krajinách Európskej únie, v Rumunsku, v Bulharsku a Turecku o politikách EÚ v oblasti boja proti diskriminácii, a tým zlepšiť ich schopnosť prispieť k implementácii antidiskriminačných smerníc EÚ.

Projekt pozostával z dvoch hlavných častí. V prvej časti jeho trvania prebehlo mapovanie kapacity mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa bojom proti diskriminácii vo všetkých krajinách, v ktorých sa projekt realizoval. V druhej časti realizácie projektu sa na základe výsledkov uskutočnenej analýzy stavu v každej krajine uskutočnil seminár pre cca 50 zástupcov a zástupkyň mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú bojom proti diskriminácii.

V Slovenskej republike sa seminára, ktorý sa uskutočnil 7.-8. júna 2005 v Poprade, zúčastnilo 54 účastníčok a účastníkov, zastupujúcich organizácie zaoberajúce sa diskrimináciou na základe pohlavia, rasy a etnického pôvodu, náboženstva a viery a veku. Seminára sa tiež zúčastnili zástupkyňa a zástupca Úradu vlády SR



Občan a demokracia

a riaditeľka Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Rovnako sa ho zúčastnila aj zástupkyňa Európskej komisie.

Prvý deň seminára bol venovaný otázkam súvisiacim s diskrimináciou v kontexte práva EÚ a práva SR, najmä formám diskriminácie, dôvodom diskriminácie a prostriedkom právnej ochrany. Druhý deň bol zameraný na postavenie mimovládnych organizácií v boji proti diskriminácii, najmä na možné aktivity v tejto oblasti a na konkrétne formy, akými sa jednotlivé organizácie zastúpené na seminári môžu a chcú podieľať na zlepšovaní situácie v oblasti antidiskriminácie.

Počas seminára mali účastníci a účastníčky možnosť interakcie s trénerkami a trénermi, ako aj medzi sebou navzájom. Seminár tak slúžil ako platforma na budovanie a zintenzívňovanie kontaktov v antidiskriminačnej oblasti v rámci neziskového sektora, ako aj vo vzťahu k vláde a Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva. Účastníci a účastníčky tiež dostali materiály, ktoré v rámci projektu pripravili Human European Consultancy, Migration Policy Group a trénerky a tréner združenia Občan a demokracia.

Ako čeliť diskriminácii: Publikácia pre lídrov a iných reprezentantov komunít

Október 2005 – Marec 2006

Projekt spočíval v príprave a vyhotovení publikácie o diskriminácii (názov publikácie je „Čo (ne)vieme o diskriminácii“), ktorej cieľom je informovať ľudí pôsobiacich v rôznych komunitách – napríklad v školách, mimovládnych organizáciách pracujúcich s rôznymi cieľovými skupinami (napríklad zdravotne postihnutými, deťmi a mládežou, s klientmi a klientkami nápravných výchovných zariadení, sociálne znevýhodnenými obyvateľmi a obyvateľkami), v samospráve a verejnej správe o právnych a spoločenských aspektoch diskriminácie. Publikácia jednoduchou a prístupnou formou vysvetľuje, čo je diskriminácia, aké má formy a podoby, ako je zakotvená v legislatíve Slovenskej republiky a ako je možné sa proti nej brániť. Publikácia obsahuje veľa príkladov a situácií z každodenného života, ktoré umožnia čitateľom a čitateľkám lepšie porozumieť jej obsahu. Tieto situácie a príklady sa nezameriavajú iba na jednu diskriminovanú skupinu, ale na všetky dôvody, na základe ktorých je diskriminácia zakázaná (napríklad pohlavie, rasa, vierovyznanie, sexuálna orientácia). Publikácia tiež obsahuje opis niekoľkých prípadov, v ktorých sa diskrimináciou zaoberali slovenské a európske súdy (Súdny dvor Európskych spoločenstiev a Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu). Časť publikácie je vyčlenená inštitúciám (vrátane kontaktov na ich webové stránky), ktorých činnosť súvisí so zabezpečením dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.



Občan a demokracia

Publikácie boli vytlačené v chránenej dielni občianskeho združenia EFFETA v Nitre. Sluchovo postihnutí klienti a klientky, ktorí a ktoré predstavujú cieľovú skupinu tohto združenia, tak mali možnosť zdokonaľiť si svoje zručnosti súvisiace s prácou v tlačiarni.

Tlač publikácie finančne podporila Mgr. Silvia Balajová.

Koordinátorka projektu: Mgr. Janka Debrecéniová, MJur.